

NAUKI PRAWNE / LEGAL SCIENCES**ALEKSANDRA POTACZAŁO****KILKA UWAG NA TEMAT UPROWADZENIA
RODZICIELSKIEGO
NA TLE TZW. KONWENCJI HASKIEJ****1. Wstęp**

Ochrona i opieka nad rodziną jest jedną z podstawowych zasad wyrażonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dodatkowo, zgodnie z dyspozycją art. 72 ust. 1 ustawy zasadniczej, ochroną objęte są również prawa dziecka. Tym samym każdy ma prawo do tego, by żądać ochrony małoletniego przed okrucieństwem, demoralizacją, wyzyskiem bądź przemocą¹. Jednak należy podkreślić, że działania, które są podejmowane przez władzę publiczną, mają opierać się na zasadzie pomocniczości. Ponadto zadania, które rodzina jest w stanie sama z powodzeniem wykonać, nie powinny być przejmowane przez państwo².

Należy wskazać, że Polska jest stroną konwencji, która dotyczy cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, a jej celem jest doprowadzenie do przywrócenia stanu prawnego i faktycznego, jaki istniał przed bezprawnym uprowadzeniem dziecka³. Zazwyczaj następuje to poprzez wydanie orzeczenia nakazującego powrót dziecka do miejsca jego stałego pobytu przy spełnieniu wszystkich pozytywnych przesłanek, o których mowa w art. 3 konwencji⁴.

Celem artykułu jest omówienie głównych zagadnień związanych z uprowadzeniem rodzicielskim na tle konwencji haskiej. Ponadto założeniem pracy jest także rozróżnienie bezprawnego uprowadzenia od bezprawnego zatrzymania dziecka; zaprezentowanie regulacji dotyczących zarządzeń w zakresie niezwłocznego powrotu dziecka oraz podstaw do oddalenia wniosku w sprawie powrotu dziecka.

ALEKSANDRA POTACZAŁO – Uniwersytet Opolski, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7619-6025>,
e-mail: aleksandra.potaczalo@gmail.com

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., t.j. Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.

² B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, art. 18.

³ J. Ignaczewski, *Komentarz do konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę*, w: *Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem. Komentarz*, pod red. J. Ignaczewskiego, Warszawa 2019⁴, art. 1.

⁴ Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze 25 października 1980 r., t.j. Dz.U. z 1995 r., nr 108, poz. 528.

2. Charakterystyka władzy rodzicielskiej i kontaktów

Opieka i ochrona państwa nad rodziną, małżeństwem, rodzicielstwem oraz macierzyństwem jest jedną z głównych zasad konstytucyjnych⁵. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 12 kwietnia 2011 r. za rodzinę uważa się każdy związek o charakterze trwałym, który składa się z minimum dwóch osób – jednej dorosłej i jednego dziecka. Związek ten oparty jest na więziach krwi, ale także na stosunkach emocjonalnych i prawnych⁶. Natomiast zgodnie z dyspozycją art. 33 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej kobieta i mężczyzna są równouprawnieni m.in. w życiu rodzinnym⁷. Doktryna wskazuje, iż przez sformułowanie zawarte w przywołanym powyżej artykule należy rozumieć również to, że mają oni równe prawa w zakresie wychowania dzieci. Dlatego też pozycja matki w stosunku do dziecka (z uwzględnieniem pewnych wyjątków takich jak okres połogu czy karmienia naturalnego) nie może być odmienna niż pozycja ojca, co w sposób bezpośredni wiąże się ze sprawowaniem władzy rodzicielskiej⁸.

Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym (dalej: k.r.o.) obojgu rodzicom przysługuje władza rodzicielska (art. 93 k.r.o.). Jednakże z uwagi na dobro dziecka sąd ma możliwość ograniczyć (art. 109 k.r.o.), pozbawić (art. 111 k.r.o.) lub zawiesić (art. 110 k.r.o.) władzę rodzicielską obojga lub jednego z rodziców⁹.

Należy także wskazać, iż w przypadku gdy dziecko wychowuje się w rodzinie, w której rodzice pozostają w związku małżeńskim, władzę rodzicielską, co do zasady, posiadają oboje. Podobnie może być w przypadku, gdy rodzice żyją w nieformalnym związku albo gdy żyją oddzielnie (art. 107 k.r.o.). Jednak w przypadku rozwiązania związku małżeńskiego (rozwód) to sąd ma obowiązek uregulować kwestię władzy rodzicielskiej w wyroku rozwodowym (art. 58 § 1 i 1a k.r.o.)¹⁰. Uregulowanie to musi być sformułowane w taki sposób, aby było wykonalne, ostateczne i jednoznaczne. W kwestii ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej sąd kieruje się dobrem dziecka, a także uwzględnia prymat rodziców względem wychowania małoletniego¹¹. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, iż dziecko ma prawo do wychowania w rodzinie, co wynika z art. 9 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r.¹²

Chcąc wyjaśnić, czym jest przywoływane niejednokrotnie przez ustawodawcę „dobro dziecka”, należy odnieść się do postanowienia Sądu Najwyższego, zgodnie z którym „pojęcie dobra dziecka z jednej strony obejmuje całą sferę najważniej-

⁵ Art. 18 Konstytucja RP.

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt SK 62/08.

⁷ Art. 33 Konstytucja RP.

⁸ P. Mostowik, *Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2014, s. 27.

⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, t.j. Dz.U. z 2020 r., nr 9, poz. 1359.

¹⁰ Art. 58, 107 k.r.o.

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 października 2010 r. sygn. akt I ACa 458/10.

¹² Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., t.j. Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526.

szych jego spraw osobistych, przykładowo takich jak rozwój fizyczny i duchowy, odpowiednie kształcenie i wychowanie oraz przygotowanie do dorosłego życia, z drugiej zaś – ma ono wyraźny wymiar materialny. Polega on na konieczności zapewnienia dziecku środków do życia i realizacji celów o charakterze osobistym, a w wypadku gdy ma ono swój majątek, także na dbałości o jego interes majątkowy”¹³.

Odpowiednikiem sformułowania „dobro dziecka” w Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę będzie „interes dziecka”¹⁴. Niemniej jednak należy podkreślić, że prawa rodzicielskiego można pozbawić lub ograniczyć tylko i wyłącznie na podstawie prawomocnego wyroku sądu i tylko w przypadkach, które zostały określone w ustawie (art. 48 Konstytucji RP)¹⁵.

Odnosząc się do kontaktów rodziców z małoletnim dzieckiem, ale także i z innymi krewnymi wskazanymi w art. 113⁶ k.r.o., należy z całą doniosłością podkreślić, że kontakty te są niezależne od władzy rodzicielskiej, albowiem zarówno rodzice, jak i ich dziecko/dzieci mają prawo, ale także i obowiązek, utrzymywać ze sobą kontakty (art. 113 k.r.o.)¹⁶. Regulacja ta wskazuje na to, że kontakty są atrybutem niezależnym od wykonywanej władzy rodzicielskiej¹⁷. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w orzecznictwie polskim, zgodnie z którym „osobista styczność z dzieckiem nie jest atrybutem władzy rodzicielskiej i prawo do tego mają rodzice nawet wtedy, gdy władzy rodzicielskiej zostali pozbawieni”¹⁸.

Jednakże nie oznacza to, że kontaktu nie można ograniczyć bądź zakazać. Taką możliwość daje regulacja zawarta w art. 113² k.r.o. (ograniczenie kontaktów) i 113³ k.r.o. (zakaz kontaktów), kolejną możliwością jest zobowiązanie rodziców do określonego postępowania (art. 113⁴ k.r.o.)¹⁹.

Należy pamiętać, jak słusznie wskazano w Wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, że „wzajemna radość rodzica i dziecka ze wspólnego spędzania czasu stanowi podstawowy element »życia rodzinnego« w rozumieniu artykułu 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.”²⁰.

3. Bezprawne uprowadzenie/zatrzymanie rodzicielskie

Polska jest stroną Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Państwa będące jej sygnatariuszami wskazują, że celem, jaki przyświecał konwencji, jest ochrona małoletniego przed szkodliwymi skutkami,

¹³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1997 r., sygn. akt II CKN 90/96.

¹⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., sygn. akt V CKN 1747/00.

¹⁵ Art. 48 Konstytucja RP.

¹⁶ Art. 113, 113⁶ k.r.o.

¹⁷ W. Stojanowska, M. Kosek, *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza, wykładnia, komentarz*, Warszawa 2011, s. 271–272.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2004 r., sygn. akt IV CK 615/03.

¹⁹ Art. 113²–113⁴ k.r.o.

²⁰ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 lipca 2015 r., skarga nr 63777/09.

które wynikają z jego uprowadzenia lub zatrzymania (bezprawnego) na płaszczyźnie międzynarodowej. Kolejnym celem jest ustalenie zasad postępowania, które gwarantowałyby niezwłoczny powrót dziecka do państwa, w którym miało ono stały pobyt, z jednoczesnym zapewnieniem ochrony w zakresie prawa do odwiedzin²¹. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 2 czerwca 2000 r., najistotniejszym celem konwencji jest przeciwdziałanie swoistego rodzaju samowoli osób, które sprawują pieczę nad dzieckiem, a także zapobieganie działaniom, które zmierzałyby do tworzenia pewnego rodzaju faktów dokonanych²².

Przedmiotowa konwencja ma zastosowanie w stosunku do każdego dziecka mającego miejsce swojego stałego pobytu w państwie umawiającym się bezpośrednio przed dokonaniem naruszenia prawa do opieki/odwiedzin. Niemniej jednak, konwencja obowiązuje tylko do czasu osiągnięcia przez dziecko 16 roku życia²³.

Zgodnie z dyspozycją art. 3 przywołanej powyżej konwencji, o bezprawności uprowadzenia rodzicielskiego mówimy, gdy uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka będzie uznane za bezprawne, jeżeli „nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego określonej osobie, instytucji lub innej organizacji, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie, na mocy ustawodawstwa państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem, oraz w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie”²⁴.

Przez przywołane powyżej sformułowanie prawa do opieki należy rozumieć w szczególności, że prawo to wynika z mocy prawa, z orzeczenia administracyjnego albo sądowego bądź z ugody, która ma moc prawną na podstawie przepisów ustawodawstwa danego państwa²⁵. Dodatkowo należy wskazać, że przesłanki wymienione w art. 3 konwencji muszą zostać spełnione łącznie²⁶.

Mówiąc o bezprawnym uprowadzeniu bądź zatrzymaniu, trzeba wspomnieć, że różnica, jaka występuje pomiędzy tymi sformułowaniami, wiąże się z tym, że z bezprawnym uprowadzeniem mamy styczność wówczas, gdy dochodzi do przemieszczenia dziecka pomiędzy terytoriami, czyli z terytorium państwa będącego stroną konwencji na inne terytorium państwa, które również jest stroną konwencji, i następuje to bez zgody osoby, która ma prawo do opieki nad dzieckiem. Do bezprawnego uprowadzenia dochodzi w chwili, kiedy dziecko przekroczy granicę państwa.

Natomiast o zatrzymaniu bezprawnym mówimy wtedy, gdy dziecko czasowo przebywa na terytorium innego państwa, ale nie naruszając czyjegoś prawa do opieki (np. na podstawie orzeczenia sądowego lub ugody sądowej zawartej pomiędzy rodzicami/opiekunami). Jednakże następnie dochodzi do bezprawnego zatrzymania małoletniego, który po odbytych kontakcie nie wraca do dotych-

---

²¹ Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2000 r., sygn. akt II CKN 959/00.

²³ Art. 4 Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

²⁴ Art. 3 Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

²⁵ Tamże.

²⁶ J. Ignaczewski, *Komentarz do Konwencji...*, art. 3.

czasowego państwa swojego zwykłego pobytu. W tym przypadku bezprawne zatrzymanie następuje po upływie czasu, na jaki dziecko miało zgodę na przebywanie za granicą²⁷.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości z 9 października 2014 r. (sygn. akt C-376/14) zwykły pobyt dziecka ustala sąd krajowy, biorąc pod uwagę nie tylko fizyczną obecność dziecka na danym terytorium, ale także inne istotne czynniki, które wskazują, iż pobyt ten nie ma charakteru okazjonalnego czy tymczasowego, a małoletni wykazuje integrację z tym miejscem zarówno ze środowiskiem rodzinnym, jak i społecznym. Dlatego też należy zbadać motyw i warunki pobytu, obywatelstwo dziecka, miejsce uczęszczania do szkoły, więzi rodzinne, więzi społeczne, a także znajomość języków²⁸.

Natomiast gdy dziecko jest niemowlęciem, Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z 8 czerwca 2017 r. (sygn. akt C-111/17) wskazał, że miejscem jego zwykłego pobytu jest środowisko rodzinne, które jest tworzone przez osobę stanowiącą jego punkt odniesienia, czyli osobę, z którą dziecko żyje, która o nie dba i się nim zajmuje (osobę bądź osoby)²⁹. Zatem gdy dzieckiem zajmuje się matka przebywająca w innym państwie członkowskim niż ojciec, należy rozważyć m.in. takie kwestie, jak motyw i warunki pobytu matki na terytorium państwa członkowskiego, pochodzenie rodzinne i geograficzne matki, stosunki rodzinne związane przez matkę i dziecko, a także utworzone stosunki społeczne w państwie członkowskim, w którym przebywają³⁰.

Jednakże analizując istotne okoliczności mające wpływ na stwierdzenie miejsca zwykłego pobytu dziecka, nie uwzględnia się:

- okresów urlopów i świąt spędzanych z dzieckiem na terytorium państwa członkowskiego, z którego pochodzi rodzic sprawujący faktyczną pieczę nad dzieckiem;
- pochodzenia rodzica, mimo że ma ono wpływ na więź dziecka z tym państwem członkowskim z uwagi na odniesienie kulturowe oraz relacje z rodziną tam zamieszkującą;
- ewentualnego zamiaru rodzica, zgodnie z którym wyraża on możliwość osiedlenia się z dzieckiem w przyszłości w tym państwie członkowskim³¹.

Dodatkowo należy wskazać, że porwanie rodzicielskie można także analizować w kategorii przestępstwa. Zgodnie z art. 211 Kodeksu karnego „kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”³². Istotne jest, iż zgoda małoletniego jest bez znaczenia. Wynika to z tego, iż małoletni poniżej 15 roku życia nie mogą samodzielnie podejmować decyzji, które byłyby

---

²⁷ Tamże.

²⁸ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 października 2014 r., C-376/14 PPU.

²⁹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 2017 r., C-111/17 PPU.

³⁰ Tamże.

³¹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2018 r., C-512/17 PPU.

³² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 2020 r. poz. 1444.

wbrew woli ich prawnych opiekunów. Wola, o której mowa, może być wyrażona także w sposób dorozumiały³³.

Odpowiedzialność karna rodzica za zatrzymanie lub uprowadzenie swojego dziecka może nastąpić w przypadku, gdy został on pozbawiony władzy rodzicielskiej, a także gdy nastąpiło jej zawieszenie bądź ograniczenie. Jednakże nie każde zarządzenie sądu opiekuńczego stanowi ograniczenie, które w świetle uchwały Sądu Najwyższego z 21 listopada 1979 r. (sygn. akt: VI KZP 15/79) daje podstawę do pociągnięcia do odpowiedzialności na podstawie art. 211 k.k.³⁴

Zgodnie z analizą badań akt sądowych w zakresie rozpoznanych na podstawie art. 211 k.k. spraw, w których sprawcą przestępstwa był rodzic porwanego dziecka, dr Diana Dajnowicz-Piesiecka wskazuje, że w większości uprowadzeń/zatrzymań sprawcami są rodzice. Na 99 badanych spraw, aż w 59 przypadkach o popełnienie przestępstwa został oskarżony rodzic porwanego dziecka. Natomiast w pozostałych analizowanych sprawach oskarżonymi były osoby obce, ale także inne osoby najbliższe dla małoletniego³⁵. Wyniki badań wskazują, iż porwania rodzicielskie są dużym i jednocześnie często pomijanym w społeczeństwie zjawiskiem, gdyż pokutuje pogląd, zgodnie z którym problematyka uprowadzenia lub zatrzymania dziecka przez jednego z rodziców stanowi jedynie problem wewnątrzrodzinny i jako taki powinien być rozwiązany samodzielnie przez rodzinę³⁶.

4. Powrót dziecka

W myśl art. 12 omawianej konwencji „jeżeli dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub zatrzymane w rozumieniu art. 3, a w chwili wpłynięcia wniosku do władzy sądowej lub administracyjnej umawiającego się państwa, w którym znajduje się dziecko, upłynął okres krótszy niż jeden rok od dnia uprowadzenia lub zatrzymania, zainteresowana władza zarządza niezwłoczne wydanie dziecka. Władza sądowa lub administracyjna powinna również zarządzić wydanie dziecka, nawet po upływie jednego roku, o którym mowa w ustępie poprzedzającym, chyba że zostało ustalone, że dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska. Jeżeli władza sądowa lub administracyjna państwa wezwanego ma podstawy, by sądzić, że dziecko zostało zabrane do innego państwa, może ona zawiesić działanie lub oddalić wniosek o wydanie dziecka”³⁷.

Reguła, która nakazuje zarządzenie niezwłocznego powrotu dziecka bezprawnie zatrzymanego lub uprowadzonego, została dodatkowo wzmocniona przez

---

³³ A. Grześkowiak, K. Wiak, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 211.

³⁴ Tamże.

³⁵ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych)*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 15(2016), nr 4 s. 67, 81.

³⁶ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego przez jednego z rodziców w świetle pilotażowych badań aktowych*, „Prawo i Więź” 2017, nr 3(17), s. 37.

³⁷ Art. 12 Konwencji dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

regulację ujętą w dyspozycji art. 18 konwencji, który stanowi, iż postanowienia ujęte w rozdziale III konwencji (powrót dziecka) nie stanowią ograniczenia uprawnień władzy sądowej ani administracyjnej do tego, aby wydać zarządzenie powrotu małoletniego w każdym czasie³⁸.

Regulacja z art. 12, wskazująca na zarządzenie niezwłocznego powrotu dziecka, co do zasady jest obligatoryjna. Niemniej jednak konwencja przewiduje wyjątki, przywołując sytuacje, w których sąd nie jest obowiązany do wydania dziecka. Zatem sąd może oddalić wniosek w zakresie powrotu dziecka, który został złożony przed upływem roku, wtedy gdy strona, która się tego domaga, wykaże, że zachodzi co najmniej jedna z okoliczności stanowiących podstawę odmowy³⁹.

Istnieją trzy podstawy oddalenia wniosku w sprawie powrotu dziecka. Pierwsza z nich została ujęta w art. 13 zdanie 1 litera a, zgodnie z którym strona (wnioskująca o oddalenie) może oprzeć swoją argumentację na tym, iż uzyskała zgodę na wyjazd z dzieckiem (również później wyrażona zgoda) bądź na tym, iż osoba, która opiekowała się dzieckiem w trakcie zatrzymania/uprowadzenia, nie wykonywała swojego prawa do opieki. Każda z tych podstaw może być powodem do odmowy wydania dziecka⁴⁰.

Kolejna podstawa została ujęta w art. 13 zdanie 1 litera b omawianej regulacji prawnej, w której mowa jest o szkodzie w dwóch rodzajach (szkodę na zdrowiu psychicznym bądź fizycznym), a także o sytuacji, która jest nie do zniesienia dla dziecka⁴¹. Szkada psychiczna może zostać wywołana m.in. przez konieczność zmiany języka, kolejnej adaptacji czy zmiany trybu życia, albowiem może to być źródłem stresu i utraty poczucia bezpieczeństwa przez dziecko⁴².

Trzecia podstawa oddalenia wniosku została wyrażona w art. 13 zdanie 2. Jeśli dziecko, które osiągnęło odpowiedni stopień dojrzałości oraz wiek, sprzeciwi się powrotowi, sąd może na tej podstawie odmówić jego wydania⁴³.

Zapoznanie się z opinią dziecka nie stanowi obowiązku sądu, jednakże niepodjęcie takiej czynności naruszyłoby obowiązek, który wynika z art. 12 zdanie 1 Konwencji o prawach dziecka. Zatem realizacja uregulowań z art. 13 zdanie 2 konwencji haskiej w związku z art. 12 zdanie 1 Konwencji o prawach dziecka zobowiązuje sąd do zapoznania się ze zdaniem/opinią dziecka. Następnie, jeśli dziecko wskaże, że nie chce wracać do państwa jego stałego pobytu, sąd powinien ocenić powody jego odmowy, ale także i jego samodzielność w podjęciu decyzji, biorąc pod uwagę jego wiek i dojrzałość⁴⁴. Jest to zatem swoistego rodzaju ochrona prawa dziecka „do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka”⁴⁵.

³⁸ Art. 18 Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

³⁹ J. Ignaczewski, *Komentarz do Konwencji...*, art. 12, 13.

⁴⁰ Tamże, art. 13.

⁴¹ Tamże.

⁴² E. Holewińska-Lapińska, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1999 r., sygn. akt I CKN 23/99, teza 3*, opublikowano: OSP 2000/2/23.

⁴³ J. Ignaczewski, *Komentarz do Konwencji...*, art. 13.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Art. 12 Konwencja o prawach dziecka.

Należy także wskazać, iż wykładnię postanowień ujętych w art. 13 konwencji co do podstaw w zakresie odstąpienia od obowiązku powrotu dziecka, które zostało bezprawnie zatrzymane lub uprowadzone, należy analizować, uwzględniając dyrektywę generalną, jaką jest „dobro dziecka”⁴⁶.

Orzeczenie, które odmawia wydania dziecka, nie uchyla bezprawności zatrzymania czy uprowadzenia dziecka. Wynika to z faktu, iż zachowanie to stanowi naruszenie prawa do opieki, które jest przyznane oraz wykonywane na mocy regulacji prawnych państwa stałego pobytu dziecka przed uprowadzeniem/zatrzymaniem. Orzeczenie odmawiające wydania wskazuje jedynie, że „opisane w konwencji okoliczności natury faktycznej, uwzględniane z punktu widzenia interesu dziecka powodują, że sąd państwa wezwanego może odmówić wydania dziecka”⁴⁷.

Dodatkowo należy zaznaczyć, że rozstrzygnięcie w zakresie powrotu dziecka lub też jego zatrzymania nie wpływa na sprawowanie pieczy nad małoletnim. Brak możliwości skorzystania z omawianej procedury nie ogranicza uprawnień rodziców w zakresie dochodzenia praw do dziecka⁴⁸.

Zgodnie z art. 11 konwencji działania podejmowane przez władze administracyjne lub sądowe każdego z umawiających się państw w celu powrotu dziecka powinny być niezwłoczne. Wnioskodawca może żądać wskazania powodów zwłoki, jeśli decyzja nie zostanie podjęta w terminie 6 tygodni od dnia wpłynięcia wniosku⁴⁹.

Niemniej jednak termin ten nie jest terminem bezwzględnie obowiązującym, albowiem jego upływ nie skutkuje zastosowaniem sankcji, która wykraczałaby poza wskazane w tym artykule obowiązki (wyjaśnienie przyczyny zwłoki). Jednak termin ten powinien być uznawany za termin, w którym winno zostać wydane rozstrzygnięcie krajowego sądu, chyba że zajdą przyczyny nadzwyczajne⁵⁰.

Należy także zaznaczyć, że ustawa nowelizująca postępowanie w sprawach wniosków o wydanie dziecka za granicę („ustawa o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych”) zakłada m.in., że sprawami z zakresu wydania dziecka będą zajmować się sądy okręgowe w terminie 6 tygodni (art. 569¹ Kodeksu postępowania cywilnego, dalej: k.p.c.)⁵¹. Jak wskazuje Ministerstwo Sprawiedliwości, dotychczas zajmowało to sądom rejonowym średnio ok. 2 lat⁵².

⁴⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1999 r., sygn. akt I CKN 23/99.

⁴⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2011 r., sygn. akt IV CSK 566/10.

⁴⁸ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 2017 r., C-111/17 PPU.

⁴⁹ Art. 11 Konwencji dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

⁵⁰ M. Górski, *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 1 marca 2016, skarga nr 30813/14*, opublikowano: LEX/el 2016.

⁵¹ Ustawa o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych z dnia 26 stycznia 2018 r., t.j. Dz.U. 2018 r. poz. 416.

⁵² Ministerstwo Sprawiedliwości, *Chronimy prawa polskich dzieci – ruszają nowe sądy specjalistyczne*, <<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/chronimy-prawa-polskich-dzieci-ruszaja-nowe-sady-specjalistyczne>>, dostęp: 28.06.2020.

Mając na uwadze przedstawione ramy czasowe w zakresie realizacji założeń konwencji, należy zauważyć, iż dotychczasowe rozpatrywanie spraw w praktyce wiązało się z tym, iż małoletni miał utrudniony powrót do miejsca swojego zwykłego pobytu. W głównej mierze wynikało to z wydłużonego czasu trwania sprawy, która w założeniu miała być procedurą szybką i skuteczną. Dlatego też procedura ta wymaga doprecyzowania regulacji oraz sprawowania kontroli nad instytucjami, tak by nie doprowadzać do przewlekłości postępowań, na co oczywiście niejednokrotnie wpływ mają także strony.

Wprowadzając modyfikacje, należy kierować się celem nadrzędnym, a mianowicie przywróceniem stanu faktycznego i prawnego, jaki istniał przed bezprawnym uprowadzeniem dziecka. Należy zaznaczyć, iż po niemalże dwóch latach trwania sprawy (średnia statystyczna) zarządzenie powrotu dziecka w praktyce może wydawać się już wręcz niemożliwe, albowiem jest to na tyle długi okres, iż można byłoby ponownie rozpatrywać, gdzie tak naprawdę w chwili obecnej jest „dom” dziecka. Upływ czasu może spowodować, iż w miejscu, w którym obecnie przebywa małoletni, jest on już dłużej niż w miejscu, w którym żył przed naruszeniem prawa.

Natomiast odnosząc się do kwestii formalnych związanych ze sprawami, które są prowadzone w trybie konwencji haskiej, ustawa dodaje § 2–5 do art. 598⁵³ k.p.c. w brzmieniu: „§ 2 W postanowieniu o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. sąd nakazuje zobowiązanemu zapewnić powrót tej osoby do państwa, w którym bezpośrednio przed naruszeniem prawa wynikającego z władzy rodzicielskiej lub opieki miała miejsce stałego pobytu, w terminie nieprzekraczającym dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia”⁵³.

Dodatkowo, postanowienie wydane w tym przedmiocie wymaga uzasadnienia, a następnie postanowienie wraz z uzasadnieniem należy doręczyć z urzędu wszystkim uczestnikom postępowania i prokuratorowi⁵⁴.

Wart podkreślenia jest także fakt, iż w sprawach uprowadzenia rodzicielskiego istotną rolę odgrywa także mediacja międzynarodowa, która stanowi uzupełnienie sądowej procedury związanej z konwencją haską⁵⁵.

Mediacja nie blokuje stronom dostępu do środków prawnych, a może przyczynić się do polepszenia sytuacji stron i dziecka np. poprzez nawiązanie kontaktu pomiędzy rodzicami. Natomiast na etapie wydania nakazu związanego z zarządzeniem powrotu dziecka mediacja może także skutkować przyśpieszeniem tej procedury. W ramach postępowania mediacyjnego, w którym jest równość stron, można również uzgodnić, na neutralnym gruncie, kwestie związane

---

⁵³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2020 r. Nr 43, poz. 1575.

⁵⁴ Art. 598⁵ k.p.c.

⁵⁵ O. Łachacz, *Mediacja międzynarodowa w sprawach rodzicielskiego uprowadzenia dziecka za granicę – uwagi na tle skali zjawiska i rozwiązań prawnych stosowanych w państwach europejskich*, „Studia Prawnoustrojowe” 33(2016), s. 187.

ze wzajemnymi potrzebami i oczekiwaniami, w tym m.in. wykonywanie prawa do opieki, prawo do odwiedzin, a także inne sprawy, które mogą powstać po powrocie dziecka⁵⁶.

5. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie X przeciwko Łotwa

W sprawie X przeciwko Łotwa, skarga nr 27853/19, Skarżąca (obywatelka Łotwy mieszkająca przez pewien czas w Australii, gdzie urodziła córkę pochodzącą z nieformalnego związku z T.) zarzuciła, iż doszło do naruszenia jej prawa w zakresie poszanowania do życia rodzinnego (art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka) w wyniku wydania decyzji łotewskich sądów, zgodnie z którą nakazano powrót dziecka do Australii, opierając swoje rozstrzygnięcie na konwencji haskiej⁵⁷.

15 listopada 2011 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, iż doszło do naruszenia art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Istotny w niniejszej sprawie jest fakt, iż w momencie wyjazdu z Australii w akcie urodzenia małoletniej nie widniał ojciec (T. oficjalnie nie uznał ojcostwa), a zatem nie posiadał on władzy rodzicielskiej. T. wystąpił o prawo do opieki dopiero po uprowadzeniu córki przez matkę. Zatem w momencie uprowadzenia Skarżąca była jedyną osobą sprawującą władzę rodzicielską nad dzieckiem.

Dodatkowo Trybunał wskazał, iż sądy łotewskie nie dokonały pełnej analizy stanu faktycznego w sprawie, albowiem nie przeprowadziły prawidłowej analizy sytuacji psychologicznej małoletniej, a to w zakresie dobrobytu małoletniej w państwie, do którego miałyby wrócić, ale także w zakresie jej przyszłych relacji z matką w przypadku nakazania powrotu córki Skarżącej do Australii. Ponadto sądy łotewskie nie uwzględniły wniosków co do poważnych zagrożeń dla dziecka związanych z jego powrotem, a które to były wskazane w opinii psychologicznej załączonej do akt sprawy przez Skarżącą⁵⁸.

Należy podkreślić, iż wykładnia postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz konwencji haskiej nakłada na państwo obowiązek rozpatrzenia okoliczności, które mogą stanowić wyjątki od zarządzenia powrotu dziecka na mocy konwencji haskiej, w szczególności rozważanie istnienia „poważnego ryzyka” w zakresie powrotu dziecka⁵⁹.

W przedmiotowej sprawie, pomimo że opinia psychologiczna była w sposób bezpośredni związana z interesem dziecka, sąd łotewski odmówił zbadania

---

⁵⁶ Tamże, s. 182–183.

⁵⁷ CASE OF X v. LATVIA (Application no. 27853/09), <[⁵⁸ Tamże.](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-138992%22]}>, dostęp: 25.10.2020.</p></div><div data-bbox=)

⁵⁹ Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Rada Europy, *Podręcznik prawa europejskiego dotyczącego praw dziecka*, <https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_POL.PDF>, dostęp: 24.10.2020.

zgłoszonych przez Skarżącą wniosków dowodowych w postaci wskazanej powyżej opinii. Dlatego też w sposób nieproporcjonalny doszło do ingerencji w prawo do poszanowania życia rodzinnego Skarżącej X⁶⁰.

6. Zakończenie

Należy wspomnieć, że Ministerstwo Sprawiedliwości wskazuje, iż z każdym rokiem do sądów wpływa coraz więcej wniosków o wydanie dziecka z Polski. W 2014 r. było 59 wniosków, w 2015 r. – 89, w 2016 r. – 95, a w 2017 r. aż 122 wnioski⁶¹.

Zatem regulacje prawne ujęte w omawianej konwencji haskiej należy uznać za główny i bardzo istotny instrument prawny regulujący kwestię uprowadzeń rodzicielskich za granicę, którego celem jest doprowadzenie do przywrócenia stanu faktycznego i prawnego, jaki istniał przed bezprawnym uprowadzeniem bądź zatrzymaniem dziecka. Mówiąc o bezprawnym uprowadzeniu bądź zatrzymaniu, trzeba skupić się na zróżnicowaniu obu tych pojęć, które leżą u podstaw założeń konwencji, a także ustalić podstawę wskazania, które państwo członkowskie jest miejscem zwykłego pobytu dziecka.

Natomiast realizacja celu konwencji wymaga analizy przedmiotowej sprawy przez pryzmat regulacji, które dotyczą zarządzeń w zakresie niezwłocznego powrotu dziecka. Zarządzenia te co do zasady mają charakter obligatoryjny.

Niemniej jednak konwencja przewiduje trzy wyjątki będące podstawą do oddalenia wniosku, zgodnie z którymi sąd nie jest obowiązany do wydania dziecka. W tym zakresie artykuł wskazuje także na istotne orzeczenia w sprawie uprowadzenia rodzicielskiego zarówno w orzecznictwie krajowym, jak i w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Ponadto, idąc dalej, należy wskazać, iż analiza przedmiotowego artykułu w zakresie ram czasowych rozpatrywania sprawy pociąga za sobą wniosek, iż założenia prawne w teorii przewidują szybką i skuteczną procedurę. W praktyce natomiast czas oczekiwania na rozstrzygnięcia w sprawie jest znacznie wydłużony, co w konsekwencji znacznie utrudnia powrót dziecka do miejsca jego zwykłego pobytu. Wynika to z faktu, iż jak podaje Ministerstwo Sprawiedliwości, dotychczas średni czas trwania sprawy wynosił nawet dwa lata, a co za tym idzie po tak długim okresie zarządzenie powrotu dziecka w praktyce może wydawać się już wręcz niemożliwe. W tak przedstawionym stanie faktycznym można byłoby pokusić się o poddanie sprawy pod ponowną analizę, albowiem można zadać sobie pytanie, gdzie w chwili obecnej, po aż dwóch latach trwania sprawy, jest „dom” dziecka? Może okazać się, iż w miejscu, w którym obecnie przebywa dziecko, jest ono już dłużej niż w miejscu, w którym żyło przed naruszeniem prawa.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ <<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/chronimy-prawa-polskich-dzieci-ruszaja-nowe-sady-specjalistyczne>>, dostęp: 24.10.2020.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483.
Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526.
Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze 25 października 1980 r., Dz.U. z 1995 r., nr 108, poz. 528.
Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, Dz.U. z 2018 r., poz. 416.
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 2020 r., poz. 1444.
Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2020 r., nr 9, poz. 1359.
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2020 r., nr 43, poz. 1575.

Wykaz orzecznictwa

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt SK 62/08.
Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2004 r., sygn. akt IV CK 615/03.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2011 r., sygn. akt IV CSK 566/10.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., sygn. akt V CKN 1747/00.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2000 r., sygn. akt II CKN 959/00.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1999 r., sygn. akt I CKN 23/99.
Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1997 r., sygn. akt II CKN 90/96.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 października 2010 r., sygn. akt I ACa 458/10.
Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2018 r., C-512/17 PPU.
Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 2017 r., C-111/17 PPU.
Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 października 2014 r., C-376/14 PPU.
Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 lipca 2015 r., sygn. akt 63777/09.

Internet

- Ministerstwo Sprawiedliwości, *Chronimy prawa polskich dzieci – ruszają nowe sądy specjalistyczne*, <<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/chronimy-prawa-polskich-dzieci-ruszaja-nowe-sady-specjalistyczne>, dostęp: 28.06.2020.
CASE OF X v. LATVIA (Application no. 27853/09), <<https://hudoc.echr.coe.int/en/g#%22itemid%22%3A%22001-138992%22%3E>>, dostęp: 25.10.2020.
Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Podręcznik prawa europejskiego dotyczącego praw dziecka*, <https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_POL.PDF>, dostęp: 24.10.2020.

Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
Dajnowicz-Piesiecka D., *Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych)*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 15(2016), nr 4.
Dajnowicz-Piesiecka D., *Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego przez jednego z rodziców w świetle pilotażowych badań aktowych*, „Prawo i Więź” 2016, nr 3(17).
Górski M., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 1 marca 2016, skarga nr 30813/14*, opublikowano: LEX/el 2016.
Grzeškowiak A., Wiak K., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
Holewińska-Lapińska E., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1999 r., sygn. akt I CKN 23/99, teza 3*, opublikowano: OSP 2000/2/23.
Ignaczewski J., *Komentarz do konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę*, w: *Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem. Komentarz*, pod red. J. Ignaczewskiego, Warszawa 2019.
Łachacz O., *Mediacja międzynarodowa w sprawach rodzicielskiego uprowadzenia dziecka za granicę – uwagi na tle skali zjawiska i rozwiązań prawnych stosowanych w państwach europejskich*, „Studia Prawnoustrojowe” 33(2016).

Mostowik M., *Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2014.

Stojanowska W., Kosek M., *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r., analiza, wykładnia, komentarz*, Warszawa 2011.

A FEW COMMENTS ABOUT PARENTAL ABDUCTION UNDER SO-CALLED HAGUE CONVENTION

SUMMARY

This article talks about the issue of parental abduction in legal terms, focusing on selected terms in the field of constitutional law, family and guardianship law, and above all in the field of legal regulations included in the Hague Convention.

The aim of the article is to discuss the main issues related to the topic of abduction under the Hague Convention. In addition, the article also aims to distinguish wrongful removal from wrongful retention of a child; presentation of the provisions on ordering the immediate return of child and the grounds for rejecting the request for the return of the child.

The analysis of this article leads to the conclusion that legal assumptions in theory provide a quick and effective procedure, while in practice the waiting period for a final decision is significantly extended, which consequently hinders the child's return.

KEY WORDS: parental responsibility, contacts, child abduction abroad

